

razmišljanja o Stvorenju koje je zapravo dobro i ta je dobrota dinamična realnost uvjetovana povezanošću i odnosima. Nadalje, iznose se misli o čovjeku kao slici Božjoj i raznim aspektima te slike, prirodnim, političkim i moralnim. Jedanaesto je poglavlje rezervirano za Wesleyjevo shvaćanje grijeha, napose izvornoga grijeha te posljedicu grijeha koja je u osnovi iskvarenost Božje slike. Dvanaesto i trinaesto poglavlje govore o njegovim soteriološkim stavovima, vezanim uz povišnu utemeljenost spasenja po Kristu, zatim djelovanju i ulozi Svetog Duha u ekonomiji spasenja, odnosu milosti i vjere te nešto sofisticiranijim teološkim problemima vezanim uz obnovu, analizu stanja koje prethodi spasenju, ulozi slobode i mišljenja u procesu obraćenja, opravdanja i, dakako, posvećenja u kontekstu odnosa i milosti te ljudskog djelovanja. Posljednje, četrnaesto poglavlje obuhvaća Wesleyjevu viziju Crkve i kršćanske zajednice kao zajednice ljubavi, kao misio-narske zajednice po kojoj se ta ljubav i očituje. Knjiga završava pozivom na „življenje Wesleyja“ koji je kao teolog zapravo poticao odnose i praktično djelovanje i koji „je znao da teologiju treba živjeti u svijetu s Bogom i ljudima“.

Timothy Crutcher ovim nam je djelom ispunio svoje obećanje iz naslova na spektakularan način, iznoseći najrelevantnije informacije o životu i teološkim stavovima jedne od najvažnijih osoba protestantskoga evanđeoskoga kršćanstva, ujedno i jednog od najvećih aktera engleske i svjetske povijesti. Baš prema Einsteinoj maksimi da stvari treba pojednostaviti najviše moguće, Crutcher isporučuje elegantno jednostavno i autoritativno djelo koje nikada ne postaje zamorno niti prelazi u trivijalnost. S obzirom na raspon tema koje pokriva i izvore iz kojih crpi, pokazao se autorom sposobnim razložiti kompleksne teme, sintetizirati informacije te ih pretočiti u pitak, zanimljiv tekst, nadasve objektivnan i nepristran, a koji pak barem u mojem slučaju, rezultira dobokim poštovanjem prema veličini Johna Wesleyja, čovjeka čije će stvarne zasluge za Božju stvar biti u punoj mjeri i magnitudi otkrivene tek u vječnosti.

Goran Punda

Gavin Ortlund

Biraj Bitke: Umijeće teološke trijaže

Karlovac: Radosna vijest, 2024., 183 str.

Kako pronaći ravnotežu između doktrinarnog sektaštva i doktrinarnog minimalizma? Koje su to doktrine zbog kojih Crkva ne smije popustiti ni milimetar, a koje pak mogu biti predmetom rasprave, ali ne i razilaženja vjernih unutar iste? Na ova pitanja odgovara Gavin Ortlund, pastor, autor, govornik i apologet kršćanske vjere. Osim što je autor brojnih akademskih i popularnih

članaka te osam knjiga, G. Ortlund je i predsjednik organizacije Truth Unites i eklezijalni teolog u crkvi Immanuel Nashville. Njegovu knjigu, pod naslovom *Biraj bitke: Umijeće teološke trijaže*, izdala je udruga Radosna vijest 2024. godine.

Knjiga je podijeljena u dva dijela. Prvi dio sadrži tri poglavlja, od kojih prva dva za cilj imaju ukazati na dvije suprotstavljene zablude u svrhu postavljanja šireg okvira za promišljanje o važnosti doktrina. Zatim, u trećem poglavlju autor kroz osobni primjer i iskustvo dodaje na značaju i ukazuje na potrebu za tematikom teološke trijaže. U drugom dijelu, odnosno posljednja tri poglavlja, možemo čitati o teološkoj trijaži na djelu - kroz nekoliko konkretnih primjera definiranja doktrina.

Uvod knjige otkriva pozadinu termina *teološka trijaža* koji je skovao Albert Mohler. Radi se o sustavu određivanja prioriteta koji dolazi iz medicinskog svijeta. Činjenica je da doktor ne može liječiti više pacijenta odjednom pa stoga mora odrediti koje će ozljede liječiti prvo. Ako to prenesemo u kontekst teologije, činjenica je da nisu sve doktrine jednako važne. Autor na početku nudi četiri razine, četiri osnovne kategorije za određivanje važnosti pojedinih doktrina koje služe kao okvir u daljnjem sadržaju.

U središtu prvog poglavlja „Opasnost doktrinarnog sektaštva“ nalazimo istaknutu važnost jedinstva Crkve, između ostalog na temelju Isusove molitve u Ivanu 17,21. Suprotno tome, kao jednu od glavnih prijetnji, pastor Ortlund navodi doktrinarno sektaštvo. Pod time podrazumijeva „bilo koji stav, vjerovanje i praksu koji doprinose nepotrebnim podjelama u Kristovom tijelu“ (str. 34). Stoga, oprečno stavu kako su sve doktrine jednako važne, autor navodi apostola Pavla koji na više mjesta stavlja određene teme iznad drugih. Za primjer uzima njegove riječi upućene vjernicima u Korintu (1 Kor 15,3). Nepotrebna neslaganja oko pitanja koja ne bi trebala biti izvor podjela često započnu nečim što J. Calvin naziva „zabludom hirovitog razdvajanja“. Zajedno s F. Turretinom, Calvin se slaže i tvrdi da postoje primarne i sekundarne doktrine. Dok su jedne sigurne i neupitne kao ispravna načela vjere, druge su pak podložne diskutiranju, ali ne i razbijanju jedinstva vjere. Doktrinarno sektaštvo, ili prenaplašavanje jedne doktrine koja nije od primarne važnosti, nauštrb jedinstva i svetosti Crkve, kao i njezine misije moguće ukazuju na neki drugi, dublji problem. Autor skreće pozornost na pitanje odanosti i našeg identiteta u Kristu radije nego usmjerenost na različitosti u odnosu na druge vjernike.

Drugo poglavlje „Opasnost doktrinarnog minimalizma“ predstavlja drugo lice kovanice, odnosno suprotnu krajnost spektra u usporedbi s doktrinarnim sektaštvom. Možda je najbolji primjer koji odražava ovaj problem iskazan u mentalitetu koji govori da se ne vrijedi razilaziti oko doktrina, ono što je jedino važno jest da *volimo jedni druge - samo ljubav!* Ovaj je mentalitet moguće susresti u krugovima antiintelektualizma gdje se zagovara isključivo vjera, emocije i iskustvo nasuprot teologiji, razumu i promišljanju. U ovom poglavlju autor brani tezu da su i druge,

u odnosu na evanđelje sekundarne doktrine značajne. Tako kao razloge navodi značaj za Sveto pismo, za crkvenu povijest, za kršćanski život te konačno i za suštinske doktrine. Ako to ne bi bio slučaj, osim teme evanđelja, sve bi se ostalo svelo na sporedno i potpuno nevažno. Izreka iz 17. st.: „U suštinskim pitanjima - jedinstvo, u nesuštinskim - sloboda, a u svemu – ljubav“ (str. 53) jako dobro sažima i amplificira autorovu poantu ovog poglavlja. A to je da doktrinarni minimalizam i doktrinarni indiferentizam nemaju kralješnicu. Da bismo *voljeli jedni druge* i složili se oko suštinskog - evanđelja, isto treba definirati. Za to su nam potrebne doktrine koje potpomažu način na koji zagovaramo evanđelje. Doktrine drugoga, trećeg i četvrtog reda koje su u povijesti odigrale važnu ulogu, doktrine za koje se vrijedi boriti - tvrdi Ortlund.

Ova knjiga nije još jedna u nizu akademskih prikaza određene teme i poticaj na razmišljanje teozozima i pastorima, svakako ne *samo* to. U trećem poglavlju „Moje putovanje s doktrinama drugog i trećeg reda“ autor opisuje vlastita unutar-nja previranja i iskustvo koje ga je nagnalo da promišlja, proučava i odluči pisati o ovoj temi. Vjerujem da se mnogi mogu poistovjetiti s iskustvom koje sadrži ovo poglavlje. Određena pozadina u kojoj je autor odrastao, određeno teološko usmjerenje, određeno obrazovanje kao i određeni ljudi kojima je bio okružen, oblikovali su njegova vjerovanja. No, ta ista vjerovanja o doktrinama drugoga i trećeg reda bila su izazvana dubljim proučavanjem određenih tema, tj. susretom s drugim i drugačijim. Autor kao osobni primjer navodi pitanje krštenja, pitanje posljednjih vremena i pitanje stvaranja. Ako koncept teološke trijaze još nije probudio interes za čitanjem ove knjige kod čitatelja, ovo - treće poglavlje to može promijeniti.

Drugi dio knjige *Teološka trijaza na djelu* započinje četvrtim poglavljem koje govori o tome „Zašto vrijedi boriti se za doktrine prvog reda“. Prema naslovu knjige *Biraj bitke*, ovo poglavlje donosi upravo to - opis bitaka koje želimo odabrati, koje naprosto moramo voditi ako ne želimo izgubiti sve. U teologiji, to su doktrine prvog reda. Dva su važna pitanja koja se ističu na samom početku: 1) Zašto su doktrine prvog reda od suštinskog značaja za evanđelje? i 2) Kako razlučiti što je doktrina prvog reda, a što nije? Na prvo pitanje, kao odgovor, autor navodi da je razlog za boriti se oko doktrina prvog reda taj što upravo one označavaju crtu razdvajanja evanđelja od potencijalno hereza. Isto tako, drugi razlog je taj što te doktrine tvore važne elemente evanđelja. Jedne su, dakle, potrebne za *obranu* evanđelja, dok su druge potrebne za *navješćivanje* evanđelja (str. 84). Za odgovor na drugo pitanje - kako odrediti koje su to doktrine prvog reda - autor navodi korisne kriterije uz pomoć drugih autora, kao i popise pitanja koje si čitalatelj treba postaviti pri razmatranju i definiranju neke doktrine. Najzanimljiviji dio ovog poglavlja jest praktični primjer na kojem autor sprovodi ove važne kriterije i čimbenike, a taj su primjer dvije doktrine - djevičansko rođenje i opravdanje.

„Snalaženje u kompleksnostima doktrina drugog reda“ naziv je petog poglavlja. Mentalni stav prema ovim doktrinama, tvrdi autor, jest *mudrost* i *uravnoteženost*, za razliku od *hrabrosti* i *uvjerenja* kad je riječ o doktrinama prvog reda. Ovdje se radi o pitanjima koja nisu obuhvaćena Apostolskim vjerovanjem, koja nisu od suštinskog značenja za evanđelje, a istovremeno su dovoljno važna da opravdaju podjelu među vjernicima, objašnjava autor. Ovo poglavlje može biti, moguće, još i zanimljivije od prethodnog s obzirom na doktrine koje autor uzima kao konkretan primjer: *krštenje* (kredobaptizam naspram pedobaptizmu), *duhovni darovi* (kontinuitetizam naspram nekontinuitetizmu), *žene u službi* (komplementarizam naspram egalitarizmu).

Najteže i najkompliciranije poglavlje, prema autoru, za cilj ima skrenuti pozornost na dva razloga koja ukazuju na važnost doktrine drugog reda. Prvi je taj da one izvršavaju značajan utjecaj na naše svjedočanstvo, odnosno shvaćanje evanđelja. A drugi razlog je taj da su one uzrok praktičnim različitostima u načinu na koji se vode crkve. No cilj, koji možda i nadilazi samu teološku trijažu nad doktrinama drugog reda, jest ukazati na složenost provođenja iste iz različitih razloga. Kako bih izoštrio autorovu namjeru da ukaže na složenost ovog procesa, teološke trijaže nad doktrinama drugog reda, izdvajam zanimljiv navod iz knjige „Razmislite: više je kršćana poginulo od ruke drugih kršćana tijekom Reformacije zbog krštenja nego što ih je poginulo pod Rimskim Carstvom zbog vjere u Krista“ (str. 113).

Šesto i posljednje poglavlje argumentira „Zašto se ne trebamo razdvajati radi doktrina trećeg reda“. Baš kao što naslov knjige ohrabruje da biramo bitke u kojima ćemo se boriti, isto je toliko važna mudrost i pronicljivost u prepoznavanju bitaka koje treba izbjegavati. U ovom poglavlju, mentalitet koji je poželjan jest mentalitet *obazrivosti* i *suzdržljivosti*. Autor smatra da se većina teoloških rasprava današnjice vodi oko doktrina trećeg, ili čak četvrtog reda - neopravdano. Glavna misao ovog poglavlja poziv je na pokazivanje snage i mudrosti kršćana kroz izbjegavanje borbi oko doktrina trećeg reda. Ovu premisu autor provlači kroz dva primjera, dvije doktrinarnе rasprave koje nikako ne bi trebale biti razlog razdvajanja, već suprotno, kako kritičko promišljanje o tim doktrinama može biti korisno. Teme, doktrine trećeg reda koje služe kao primjer ovdje su *dani stvaranja* i *narav mile-nija*.

Na samom kraju, Ortlund upućuje zanimljiv poziv čitatelju, zajedno sa znakovitim razlozima kao i rezultatom koji bi odgovor na taj poziv mogao donijeti. Uz to, na kraju knjige može se pronaći kazalo pojmova te kazalo biblijskih pojmova.

Zaključno, autor se ovom knjigom dotiče izuzetno važne teme koja obuhvaća višegeneracijsko čitateljstvo. Jednako je važna za mlade koji s velikim žarom žele braniti svoju vjeru i raspravljati o velikim teološkim doktrinama, kao i za one zrelije, iskusnije vjernike koji su odgovorni osigurati stabilnost i težiti jedinstvu vjernika na temelju prepoznavanja važnosti bitke u kojoj se odlučuju boriti. Umijeće

teološke trijaže prijeko potreban je sustav određivanja prioriteta koji doprinosi naporima u postizanju jedinstva Crkve. Poziv na biranje bitki koje kršćani vode, u koje ulažu svoje napore i vrijeme važan je zadatak čijem izvršavanju ova knjiga nudi dobar početak. Svrha ove knjige nije dati točne odgovore i precizno definirati određene doktrine. Umjesto toga, čitatelja upoznaje sa složenošću procesa, nudi alate i poziva na očuvanje jedinstva pri vršenju teoloških trijaža u budućnosti. Hrvatsko je tržište obogaćeno ovom knjigom koja čitatelja potiče na pomnije istraživanje i dublje proučavanje teoloških doktrina, zahvaljujući ovom sadržaju - na ispravan način.

Tomislav Minić

Greg Ogden

Osnove učenja

Zagreb: Biblijski institut, 2024., str. 449

Osnove učenja smatra se jednom od najboljih knjiga na temu učenja, a u prilog tome govori činjenica da je do sada prevedena na više od trideset jezika. Autor je osoba s velikim iskustvom u pastoralnom radu, stvaranju učenika i predavanju na biblijskoj školi. Njegovo je glavno područje interesa i rada učenje te je napisao nekoliko knjiga na tu temu.

Ono što se odmah ističe u ovoj knjizi jest autorovo otkriće iz vlastite bogate prakse da se učenje najbolje odvija u grupama od 3 do 4 osobe, kako ih on naziva mikrogrupama. Odmah u predgovoru hrvatskom izdanju autor navodi: „Knjiga *Osnove učenja* je alat. Ona služi većemu cilju. Osmišljena je da ju koristimo u kontekstu međuljudskih odnosa koje nazivamo mikrogrupama (3 do 4 ljudi koji zajedno putuju k dubljoj zrelosti u Kristu). Lekcije se temelje na Svetom pismu kao istini na kojoj trebamo sagraditi svoj život. Svaka je osoba u grupi pozvana uhvatiti se ukoštac s njezinim sadržajem, zapisujući pritom vlastite misli i uvide. Zatim se okupljate kako biste dijelili što vam je Gospodin pokazao i, pritom, naučili osobno primijeniti Božju riječ na svoj život“ (str. 9). Mikrogrupe se razlikuju od sastajanja udvoje ili malih grupa od 5 do 12 ljudi, i autor ih naziva „staklenicima Svetoga Duha“ (str. 15) jer se u takvom sustavu najbolje odvija rast pojedinaca. Autor smatra da primjenom takvog sustava bilo koja crkva u nekoliko godina može postati crkva koja aktivno stvara učenike.

Sam autor daje odgovor na pitanje čemu služi knjiga: „Knjigu *Osnove učenja* posebno sam osmislio da služi pokretanju malih učeničkih jedinica koje se umnažaju. Ona cilja na stvaranje mreže pojedinaca posvećenih učenju, koja stalno raste i obuhvaća više naraštaja. Knjiga spaja tri elementa koji stvaraju klimu u kojoj Sveti Duh može dati ubrzani rast“ (str. 19). Ta tri elementa su: nepro-